

<https://doi.org/10.62837/2025.6.150>

XATIRƏ ƏVƏZ qızı QOCAYEVA
Azərbaycan Dillər Universiteti
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Email: khatira.gocayeva@mail.ru
ORCID ID: 0000-0001-6605-0949

İNGİLİS DİLİNDƏ İNTONASIYANIN FUNKSIYALARI VƏ ONLARIN DİSKURSUN STRUKTURUNA TƏSİRİ

Xülasə:

Məqalədə ingilis dilində intonasiyanın funksiyaları və onların diskursun strukturuna təsiri haqqında yazılıb. İntonasiya dil universalilərindən biri kimi təqdim edilir. Hər bir dildə intonasiya hadisəsinin olması haqqında yazılır. İntonasiya müxtəlif dillərdə müxtəlif funksiyalar yerinə yetirir. Məqalədə intonasiyanın izahına və funksiyalarına müxtəlif yanaşmalar olması barədə məlumat verilir. Məqalədə cümlələrin intonasiyada asılı olaraq fərqli mənalar ifadə etməsi məsələsinə toxunulur. Qeyd edilir ki, bir cümlə situasiyadan asılı olaraq fərqli mənalar ifadə edə bilər və bu zaman tonun rolu öz plana çəkilir.

Dildə intonasiyanın vurğu ilə sıx bağlı olması haqqında da yazılır. Dil daşıyıcılarının intonasiyası ilə xarici dili öyrənənlərin intonasiyası fərqli xarakter daşıyır.

Məqalədə intonasiyanın funksiyaları ətraflı tədqiq edilir.

Məqalədə F.Veysəllinin cümlədə ifadə olunan fikrin aydın və birmənalı başa düşülməsinə qavranılması üçün dildaxili və dilxarici amillər haqqında yazdığı fikirlər təhlil olunur.

İntonasiyanın funksiyalarının fərqləndirilməsində sintaqmın rolu haqqında da məlumat verilir. Məqalədə sintaqm qrammatika qaydalarına riayət etməklə mənalı bir bütövlük yaratmaq üçün birləşən dil vahidlərinin (sözlər, ifadələr və ya morfemlər kimi) ardıcılığına kimi izah edilir.

Məqalənin nəticəsi mövzunu əhatə edir və məqalədə kifayət qədər elmi-nəzəri ədəbiyyata istinad edilib.

Açar sözlər: *intonasiya, diskurs, struktur, vurğu, funksiya, sintaqm*

İntonasiya hər hansı bir insanın səsindəki yüksəliş və eniş səviyyəsidir. İntonasiya dil universalilərindən biridir. Elə bir insan dili yoxdur ki, o dildə intonasiya hadisəsi olmasın və danışmaq aktında səs tonunda dəyişmələr baş verməsin. Bununla belə, intonasiya müxtəlif dillərdə müxtəlif funksiyalar yerinə yetirir.

İntonasiya kommunikativ səriştə kimi ünsiyyət prosesində bir dəyər kəsb edir. Danışmaq aktında intonasiyanın dəyəri onun komponentlərinin əlaqəli birliyində və funksiyalarında təzahür edir.

İntonasiyanın izahına və funksiyalarına müxtəlif yanaşmalar vardır.

Dildə intonasiya və vurğu bir-birlə sıx bağlıdır. Dil daşıyıcılarının intonasiyası ilə xarici dili öyrənənlərin intonasiyası fərqli xarakter daşıyır. Belə ki, ingilis dilində danışan şəxsin intonasiya nümunələrini təqlid etməyə çalışsaq özümüzü narahat hiss edə bilərik, bunun səbəbi ilk dilinizin intonasiya nümunələrinin ya fərqli olması, yaxud daha geniş və ya daha az diapazona malik olması ola bilər. Məsələn “What’s your name?” bu sual cümləsini situasiyadan asılı olaraq dil daşıyıcısı bir cür, qeyri-dil daşıyıcısı isə başqa cür tələffüz edə bilər. Nəzərə almalıyıq ki, hər bir sualın əsas məqsədi fərqli olur. Birinci sual giriş üçün xarakterikdir; danışan şəxsin adını bilmək istəyir. İkinci sualda natiq, yəqin ki, adı səhv eşidib və ya hansısa şəkildə addan təəccüblənib (məsələn, şəxsin adı Harri Potterdir). Buna görə də, ingilis dilinin intonasiyanın işlədilmə məqamından asılı olaraq funksiyalarına fikir vermək lazımdır.

S.Babayev yazır ki, bütün tələffüz öyrənmələrində olduğu kimi, yüksəliş və eniş səsi arasındakı fərqi dərk edə bilmək vacibdir [1, s. 5]. Aşağıdakı cümlələrin işlədilmə səbəbləri fərqli olduğu kimi onların intonasiyası da fərqli olacaqdır.

Could you submit this form by tomorrow morning?

I didn’t quite understand your question.

Where would you like to meet her?

Did they want to try it out now or later?

You misplaced the book?

Her points were well received.

F.Veysəlli yazır ki, cümlədə ifadə olunan fikrin aydın və birmənalı başa düşülüb qavranılması üçün dil üç mühüm dildaxili və bir dilxarici amildən geniş istifadə edir. O, (F.Veysəlli) dildaxili amilləri belə müəyyən edir: intonasiya, söz sırası və semantik həmrəylik prinsipləri [2, s.237]. Dilxarici amillərə isə bunları daxil etmək olur: presuppozisiya, propozisiya, implikatur və s.

Çox dildə intonasiya çox böyük əhəmiyyət kəsb edir. İntonasiya haqqında çox alimlər fikir söyləyib. Məsələn, belə alimlərdən N.Trubeskoyun, O.Yespersonun adını çəkmək olar. N.Trubeskoy intonasiyanı belə izah edir: “İntonasiya fikrin skalperi, hissiyatın termometri və əhval-ruhiyyənin barometri adlandırıla bilər. İşlədilmə funksiyası düzgün olarsa, o, çox gücə malik olar və çox qüvvətli fikrə ifadə edə bilər” [3, s. 88].

X.Qocayeva yazır ki, intonasiyanın köməyi ilə hər hansı bir şəxsə aid olan fikir müəyyən ölçüdə, biçimdə və semantik çalarda verilə bilər. Fikrimizi nümunələr üzərində izah edək [5, s. 44]:

1. Are you coming? Yes, I am coming (razılıq; təsdiq)
2. Will you join us? Please answer me. I said that I would join you. Why do you insist in asking? (qətiyyət bildirir)
3. How he has changed! I hardly know him (təəccüb bildirir).

4. Why do you phone in this late hour? I already asked you not to phone so late (narazılıq bildirir).

Nümunələrin sayını artırmaq olar. Göründüyü kimi, intonasiyanın köməyi ilə müxtəlif semantik mənalar və çalarlar ifadə oluna bilər. İstənilən məqama uyğun olan mənənin ifadəsi üçün dil daşıyıcısına uyğun intonasiya variantı seçilir və tələffüz edilir. Danışan cümlələrdə təəssüf, təəccüb, narazılıq, sevinc, qətiyyət və s. ifadə edə bilər. İntonasiya ilə danışanın psixoloji durumu, ifadə olunan (tələffüz olunan) fikrə müəyyən modallıq mənası verə bilər. Bu da onu göstərir ki, intonasiya fikrin skalpeli ola bilər [5, s. 44]. İki cümləni müqayisə edək:

We were asked to divide it as an AUTHORITY.

We were asked to divide it as a PROPERTY of an authority.

Bu cümlələr müxtəlif ünsiyyət məqamında işlədilər bilər. Eyni fonem düzümünə malik olan sintaktik struktur müxtəlif mənalarda ona görə işləyə bilər ki, onun intonasiya qəlibində fərqlilik vardır. Cümləxarici funksiya baxımından burada eyni intonasiya konturu reallaşmış və buna da dilçilik ədəbiyyatında bitkinlik intonasiyası deyilir [2, s. 238].

Qeyd etdiyimiz kimi, intonasiya güclü dil vahidi hesab edilir.

D.Andreva yazır ki, intonasiyanın həm cümlədaxili həm də cümləxarici funksiyaları fərqləndirilir. İntonasiyanın qeyd edilən cümlədaxili və cümləxarici funksiyalarını fərqləndirməklə bir sintaktik strukturu, bir bütöv kimi formalaşdıran zahiti, bir də onu daxilən təşkil edən, sintaqmlara bölünən və içdən gərginliyi nizamlayan funksiyaları nəzərdə tutulur [7, s. 6].

Daxili funksiya baxımından cümlə vurğusunun yerini dəyişməklə sintaqmatik bölgü və təbii olaraq sintaqm sərhədi də dəyişir, cümlənin daxili strukturu başqa cür formalaşır və bu da ümumi mənənin dəyişməsinə səbəb olur [8, s. 122].

İntonasiyanın funksiyalarının fərqləndirilməsində sintaqmın rolu böyükdür. Dilçilikdə sintaqm qrammatika qaydalarına riayət etməklə mənalı bir bütövlük yaratmaq üçün birləşən dil vahidlərinin (sözlər, ifadələr və ya morfemlər kimi) ardıcılığına aiddir. O, elementlərin əvəz oluna biləcəyi paradiqmatik əlaqələrlə ziddiyyət təşkil edərək, cümlədə və ya daha böyük diskursda bu elementlərin xətti, ardıcıl sırasını təmsil edir [6, s. 44]. Sintaqm mənalı bütövü (bəzən "zəncir" adlanır) qarşılıqlı təsir göstərən işarələyicilərin nizamlı birləşməsidir. Dildə cümlə, məsələn, sözlərin sintaqmıdır.

A.Antipova yazır ki, intonasiyanın funksiyalarının icrası zamanı sintaqm işarə edənlərin mənalı ardıcılıqla birləşməsinə əks etdirir [8, s. 122]. Dil baxımından sintaqm cümlə, abzas və ya nitq ola bilər.

İntonasiyanın funksiyalarının icrası zamanı sintaqmla yanaşı paradiqm də mühüm rola malikdir. Paradiqm işarə edənlərin və ya işarələrin məcmusudur.

F.de Sössür sözlərin təriflərini bir cümlədə necə "bir-birinə zəncirləndiyi" ilə əldə etdiyinə inanırdı. Onun "tikinti" bənzətməsi sintaqmlar anlayışını izah etmək

üçün maraqlı bir üsuldür. “Sözlərin cümlədə birləşərək məna yaratmaq üçün necə birləşdiyi kimi, bina da onun müxtəlif hissələrinin cəmidir. Sütunlar və onların dayağının olduğu dam məkanda düzülüşünə görə sintaqmatik əlaqəyə malikdir. Başqa sözlə, sütunun tərifinə nail olmaq üçün sütun yuxarıdakı bölmənin çəkisini dəstəkləməlidir. Sütun bir-birinin üstünə yığılmış bloklardan başqa bir şey deyildir, onun dəstəklənməsi üçün arxitrati və ya alınlığı yoxdur”. F.de Sössür həm də klassik memarlıqda sütunların müxtəlif üslublarına istinad edərək paradiqma konsepsiyasını gücləndirmək üçün bu bənzətmədən istifadə etmişdir [9].

İntonasiyanın funksiyalarının icrası zamanı sintaqmatik və paradiqmatik əlaqələr dilçilikdə və ədəbi təhlildə həlledici anlayışlardır. Onlar həm xətti birləşmələr, həm də assosiativ əlaqələr vasitəsilə məna yaratmaq üçün dil elementlərinin qarşılıqlı əlaqəsini təsvir edir.

Sintaqmatik əlaqələr sözlərin cümlələrdə ardıcıl şəkildə necə birləşməsinə diqqət yetirir, paradiqmatik əlaqələr isə potensial söz əvəzətmələrini araşdırır. Bu anlayışlar birlikdə dilin strukturlaşdırılmış işarələr və assosiasiyalar sistemi kimi necə fəaliyyət göstərdiyini ortaya qoyur.

F.de Sössür yazır: “Cümlədəki sözlər bir-birilə mənalı şəkildə əlaqə yaradır. Bu mənalı əlaqə sintaqmatik əlaqə adlanır; iki və daha çox söz birləşir və sözlər zəncirini yaradır ki, bu da sintaqm adlanır” [9].

Əgər sintqmalar arasında, yaxud sözlər zəncirində bir söz buraxılırsa, o zaman bütün məna dəyişə bilər. Zəncirvari anlayış sintaqmatik münasibətlərin əsasını təşkil edir.

İntonasiyanın funksiyalarının icrası zamanı sintaqmatik əlaqə eyni cümlədə birləşən sözlər arasındakı əlaqəni müəyyən edir. O, iki əsas hissəyə diqqət yetirir: “mövqe və söz sırası” cümlənin mənasına necə təsir edir.

Aşağıdakı cümlədə sintaqmatik əlaqəni belə izah edə bilərik:

My mother is roasting a chicken (Anam indi cücə qızardır).

Sözlər arasındakı əlaqə cümləyə xüsusi məna verir:

It is A CHICKEN that my mother is roasting, not something else.

It is MY MOTHER who is roasting a chicken, not someone else.

Beləliklə, sintaqmatik münasibət sözün başqa sözlərlə birləşmə qabiliyyətini, sintaqmatik ölçü (sintaqm) isə həmişə cümlənin üfüqi oxu və ya xətti tərəfini ifadə edir.

Sintaqmatik əlaqə həmçinin xüsusi sözlərin hansı səbəbdən bir-biri ilə qoşalaşdığını izah edə bilər: *make a party deyil, have a party* və s. [10, s.22].

Sintaqmatik münasibətin əksi paradiqmatik münasibətdir. Paradiqmatik əlaqə eyni söz sinfi daxilində (şaquli oxda) əvəz edilə bilən sözlər arasındakı əlaqəyə aiddir [11].

D. Kristal sintaqmanı ifadə və ya cümlə kimi daha böyük struktur təşkil edən linqvistik vahidlərin ardıcılığı kimi müəyyən edir [12, s. 94]. Bu, dildə elementlərin

xətti, ardıcıl düzülüşünə aiddir və elementlərin seçimlərini əhatə edən paradigmatik oxla ziddiyyət təşkil edir. Əslində, sintaqm sözlərin məna yaratmaq üçün bir-birinə bağlanmasıdır.

Dil daşıyıcıları öz münasibətlərini və əhval-ruhiyyələrini ifadə etmək üçün müəyyən ton hərəkətlərindən istifadə edirlər. Səth hərəkətindəki bu dəyişiklik (intonasiya forması) danışanlara müəyyən funksiyaları yerinə yetirməyə kömək edir. Bu funksiyalar fərqli tonlarında reallaşır. Ümumiyyətlə, intonasiya ilə əldə edilən funksiyalar münasibət, qrammatik, vurğu və diskurs kimi formaları ehtiva edir. Onlardan bəzilərini nəzərdən keçirək.

a) Münasibət funksiyası:

İntonasiya bizə hisslərimizi və duyğularımızı ifadə etməyə kömək edir. Fərqli situasiyalarda insanlar hisslərini, münasibətlərini ifadə etmək üçün müxtəlif intonasiyadan istifadə edirlər və hər hansı bir məsələyə öz münasibətlərini bildirirlər. Bu baxımdan səsin ucalığı, sürəti, səs keyfiyyəti, səsin hündürlüyünün hərəkətləri, səs diapazonu, üz ifadələri, jestlər və bədən hərəkətləri kimi amillər danışanın öz hisslərini ifadə etməsinə çox kömək edir. Burada üç fərqli növ suprasegmental dəyişikliyi ehtiva edə bilər:

- ardıcıl əks olunan xüsusiyyətlər:

Ardıcıl xüsusiyyətlər digər elementlərlə ardıcıl olaraq görünən xüsusiyyətlərdir. Onlar bir-birinin ardınca baş verir. Bunlara daxildir:

A. Pre-heads, heads tonic syllables and tails;

B. Pauses

C. Tone-unit boundaries

b) prosodik xüsusiyyətlər:

Prosodik xüsusiyyətlər danışmada daim müşahidə olunan və mövcud olan xüsusiyyətlərdir. Onlara daxildir:

A. Voice quality

B. Speed

C. Loudness

D. Key

E. Width of pitch range

v) Qrammatik funksiya. İntonasiya qrammatikada çox müşahidə olunur. Dil daşıyıcıları təəccüblü deyil ki, qrammatik qaydaların işlədilməsi zamanı intonasiyadan bir-biri ilə əlaqəli xüsusiyyətlər və münasibətlər sistemində istifadə edirlər və buna görə də qrammatiklər qarşılaşdırma səviyyələrinə istinad edirlər.

Ümumiyyətlə, intonasiya aşağıdakı qrammatik sahələrdə iştirak edir:

1) O, cümlələrin mənasını aydınlaşdırmağa kömək edir. Ton vahidi sərhədinin dəqiq yerləşdirilməsi ilə intonasiya bəzi ifadələrin qeyri-müəyyənliyini həll edə bilər, məsələn:

a. Those who sold quickly made a profit

b. Those who sold \\\ quickly made a profit

2) O, müxtəlif ton vahidi sərhədləri ilə fərqli sintaktik birləşmələri ayırmağa kömək edir: \\\ In the bus) I met him |

3) O, təyin budaq cümləsində məhdudlaşdırıcı və aydınlaşdırıcı budaq cümlələri fərqləndirməyə kömək edir.

4) O, cümlənin növü ilə istifadə olunan müxtəlif ton vahidi arasında əlaqə yaradır. Düşən ton təsdiq cümlələrdə istifadə olunur, wh- suallar, ayırıcı suallar, seçmə suallar isə qalxan tonla işlədilir və s.

c) Vurğu funksiyası. Vurğu intonasiyada mühüm rol oynayır.

q) Diskurs funksiyası. Diskurs şifahi və yazılı cümlələri ifadə etmək üçün istifadə olunan bir termdir; o, istənilən uzunluqda ola bilər. Bu, əsasən kommunikativ səriştə ilə bağlıdır.

İntonasiya aşağıdakı hallarda diskursda iştirak edir:

A. O, diskursda diqqətin cəmlənməsini əks etdirə bilər. Belə ki, tonik vahiddə konkret sözün uyğun hecasına tonik vurğunun qoyulması danışanın niyyətinə və onun diqqətinə əsaslanır. Bu, digər qrammatik vasitələr arasında intonasiya ilə əldə edilir.

B. İntonasiya tabeliyində danışan müəyyən bir şeyə işarə edə bilər. Bu zaman ton vahidinin nisbətən aşağı əhəmiyyətə malik olması və nəticədə digər ton vahidlərinə əhəmiyyət verilir.

Diskursda ton vahidlərinin ardıcılığı danışanın intonasiyası ilə həyata keçirilən məlumatları əks edə bilər.

İntonasiyada danışmaq əlaqəsi çox mühüm rol oynayır. O, digər mühüm prosodik xüsusiyyətlər arasında bu baxımdan əhəmiyyət kəsb edir.

Beləliklə, intonasiyanın funksiyaları əsasən aşağıdakı kimi ümumiləşdirilir:

- 1) kommunikativ funksiya;
- 2) emosional-modal funksiya;
- 3) şəxsi-sosial funksiya;
- 4) estetik funksiya;
- 5) ritm təşkilədiçi funksiya;
- 6) təşkilədiçi funksiya;
- 7) üslub təşkilədiçi funksiya [8, s. 124].

İntonasiyanın kommunikativ funksiyası ingilis və amerikan fonetistləri, məsələn, H.Suit, D.Counz, L.Armstrong və İ.Uord və digərləri tərəfindən geniş işlənmişdir. İntonasiyanın emosional-modal funksiyası onu nəzərdə tutur ki, intonasiya müəyyən emosional-modal mənaların ifadəçisi kimi çıxış edir. Bu qəbildən olan funksiyanın obyektə söyləmə istiqamətlənir, yəni eyni sintaktik quruluşlu cümlə intonasiya baxımından müxtəlif intonasiya modelləri ilə reallaşır və bu halda müxtəlif emosional-modal, münasibət mənaları ifadə edə bilər. İntonasiyanın emosional-modal funksiyasının

məzmunu ingilis fonetistləri O'Konnor və G.Arnoldun tədqiqatında modelləşdirilərək geniş işıqlandırılmışdır.

X.Qocayeva intonasiyanın funksiyalarını belə müəyyən edir: “İntonasiya mətn vahidinin informasiya məzmununu strukturlaşdırır, hansı informasiyanın “yeni”, hansının “köhnə” (məlum olan) olduğunu göstərir; intonasiya cümlənin nitq funksiyasını (speech function of phrase) müəyyənləşdirir, onun bildiriş, (nəqli), sual, əmr olduğunu göstərir; intonasiya danışq aktında münasibətini konnotativ mənalarını (təəccüb, sevinc, kədər, maraq, ehtiraz və s.) ötürülməsinə xidmət edir: intonasiya təşkiledici bir mexanizm olduğundan o, mətni strukturlaşdırır. Belə ki, intonasiya bir tərəfdən, mətni kiçik vahidlərə – fonetik hissələrə, cümlələrə, intonasiya qruplarına bölür, onların sərhədlərini qeyd edir, digər tərəfdəndə bu kiçik hissələri bütöv bir mətn formasında birləşdirir [5, s. 44].

Beləliklə, nəticəmiz belədir ki, ingilis dilində intonasiyanın strukturunda nüvə tonlarla yanaşı, müxtəlif dərəcəli diapazon, tonal səviyyələr müxtəlif istiqamətli şkalalar fərqləndirilir. İntonasiyanın struktur elementlərinə struktur-funksional baxımdan yanaşdıqda məlum olur ki, danışq aktında bu struktur elementlərin hər biri müəyyən funksiya yerinə yetirir. Bu prosodik amillərin nəzərə alınması və onların intonasiya ilə əlaqəsi, intonasiyanın nədən ibarət olduğunu geniş başa düşməyə imkan verir. İntonasiyanın qrammatik funksiyası əsasən cümlənin quruluşca növlərində, alçaqdan enən və alçaqdan qalxan tonlar və fasilənin əhəmiyyəti, kəmiyyəti ilə həyata keçirilirsə, münasibət funksiyası cümlənin kommunikativ tipləri çərçivəsində şkala müxtəlifliyi ton kombinasiyaları, diapazon genişlənməsi, daralması və digər prosodik əlamətlərlə həyata keçirilir.

ƏDƏBİYYAT

1. Babayev, S.M. İngilisdilli mətnin ritmik üzvlənməsinin bəzi məsələləri // – Bakı: Filologiya məsələləri, – 2006. №1, – s. 3-11.
2. Veysəlli F.Y. Struktur dilçiliyin əsasları. II. Bakı: Mütərcim, 2008, 308 s.
3. Trubetskoy, N.S. Fonologiyanın əsasları / Tərc. edən F.Y.Veysəlli. – Bakı: Elm və Təhsil, – 2012. – 388 s.
4. Zeynalov, F.H. / F.H.Zeynalov, X.H.Məmmədov / İntonasiya və onun tədrisinin bəzi məsələlərinə dair // – Bakı: ADDİ-nin məqalələr toplusu, – 1997. №1, – s.24-30.
5. Qocayeva, X.Ə. Diskurs, intonasiya və mənə münasibətlərinə dair // – Bakı, ADİU, Doktorantların və gənc tədqiqatçıların IX Respublika elmi konfransı, – 2015. – s. 44-46
6. Qocayeva, X.Ə. İngilis dilində diskursun intonasiya təhlili haqqında // – Bakı: BSU, Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri, – №2, – 2018. – s. 23-27.

7. Андреева, Д.И. Фонетические признаки ритмической группы в английском языке: автореферат диссертации кандидата филологических наук. – Москва, 1979. – 23 с.
8. Антипова, А.М. Направления исследований по интонации в современной лингвистике // – Москва: Вопросы языкознания, – 1986. – с.122-132.
9. <https://media-studies.com/paradigm-and-syntagm/>
10. Betti, Mohammed Jasim (2002a). *An Introduction to English Phonetics and Phonology*. Thi-Qar: Al-Hadir.
11. <https://www.studysmarter.co.uk/explanations/english/lexis-and-semantics/syntagmatic-relations/>
12. Crystal, D. *Prosodic systems and intonation in English* / D.Crystal. – Cambridge University Press, – 1969. – 381 p.
13. Abercrombie, D.A. *Studies in phonetics and linguistics* / D.A.Abercrombie. – London: Oxford University Press, – 1965. – 151 p.

Gojayeva Kh.

THE FUNCTIONS OF INTONATION IN ENGLISH AND THEIR IMPACT ON THE STRUCTURE OF DISCOURSE

Summary

The article discusses the functions of intonation in English and their impact on the structure of discourse. Intonation is presented as one of the universals of language. It is written about the existence of the phenomenon of intonation in each language. Intonation performs different functions in different languages. The article provides information about the different approaches to the interpretation and functions of intonation. The article touches on the issue of sentences expressing different meanings depending on intonation. It is noted that a sentence can express different meanings depending on the situation, and in this case the role of tone comes into its own.

It is also written that intonation in a language is closely related to stress. The intonation of native speakers and the intonation of foreign language learners are different in nature.

The article examines the functions of intonation in detail.

The article analyzes F. Veysalli's ideas about intralinguistic and extralinguistic factors for the clear and unambiguous understanding and perception of the idea expressed in a sentence.

The role of syntagm in distinguishing the functions of intonation is also discussed. The article explains syntagm as a sequence of language units (such as words, phrases, or morphemes) that combine to form a meaningful whole by following the rules of grammar.

The conclusion of the article covers the topic and the article refers to a sufficient amount of scientific and theoretical literature.

Key words: *intonation, discourse, structure, stress, function, syntagm*

Годжаева Х.

ФУНКЦИИ ИНТОНАЦИИ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА СТРУКТУРУ ДИСКУРСА

Резюме

В статье рассматриваются функции интонации в английском языке и их влияние на структуру дискурса. Интонация рассматривается как одна из универсалий языка. Упоминается существование феномена интонации в каждом языке. В разных языках интонация выполняет разные функции. В статье представлена информация о различных подходах к интерпретации и функциях интонации. В статье рассматривается вопрос о выражении предложений разного смысла в зависимости от интонации. Отмечается, что предложение может выражать разные смыслы в зависимости от ситуации, и в этом случае роль тона вступает в свои права.

Также отмечается, что интонация в языке тесно связана с ударением. Интонация носителей языка и интонация изучающих иностранный язык различаются по своей природе.

В статье подробно рассматриваются функции интонации.

В статье анализируются идеи Ф. Вейсалли об интралингвистических и экстралингвистических факторах ясного и однозначного понимания и восприятия идеи, выраженной в предложении.

Также обсуждается роль синтагмы в различении функций интонации. В статье синтагма определяется как последовательность языковых единиц (таких как слова, словосочетания или морфемы), которые объединяются в единое осмысленное целое, следуя правилам грамматики.

В заключении статьи рассматривается тема, и в статье содержится ссылка на достаточное количество научно-теоретической литературы.

Ключевые слова: *интонация, дискурс, структура, ударение, функция, синтагма*

Rəyçi: **fil.f.d., dosent Sahilə Bağır qızı Mustafayeva**